

ukvarjajo z velikimi cilji. Bralca preprosto zmrazi, toliko ledu je v teh mladih ljudeh, le da Kavčič tega docela ne opazi in da si o njih ni povsem na jasnem, saj se kot pisatelj do svojih junakov ne ograjuje dovolj in jih v svojem idejnem podtekstu ne vrednoti z občutljivim moralnim instrumentom.

Kavčičev namen, da bi bil čimbolj stvaren in neprizadet, se zrcali tudi v formalni podobi dela. Življenje je v tem pripovednem tekstu pokazano iz daljave in dramskih elementov, ki so za avtorja sicer precej značilni, bi v njem zastoj iskali; žal idejni ustroj romana kaže, da se avtorju ni posrečilo povzdigniti dela do uravnotežene epske objektivnosti, za katero je značilna predvsem zanesljiva moralna presoja.

Marjan Brezovar

LOJZE KRAKAR, CVET PELINA

Nova izvirna pesniška knjiga Lojzeta Krakarja¹ predstavlja izbor iz njegove lirične tvornosti v obdobju od izida njegove prve pesniške knjige (*V ozponu mladosti*, 1949) do danes. V tem izredno širokem časovnem razponu, v katerem je celotna slovenska književnost doživela vrsto pomembnih sprememb, je tekel Krakarjev pesniški razvoj zelo počasi, uravnavan s tistih osnovnih pozicij, ki so očitne že v njegovi prvi zbirki in jih označuje predvsem tesna navezanost na realno okolje in idejna enostavnost. Zategadelj večina Krakarjevih pesniških spoznanj pogrša tako v motiviki kakor v izrazu inventivne širine, ki bi tem stvaritvam dajala večjo duhovno prožnost in lirično barvitost. Tako največkrat narativnost prevladuje nad izpovedno dinamiko, racionalni element nad igrivim veseljem v pesniškem preoblikovanju sveta, gostobesednost nad vsebinsko zgoščenostjo. Nedvomno posamezne pesmi izstopajo iz omenjenega povprečja in dosegajo pomembnejše lirične dimenzije; take stvaritve tvorijo vrh Krakarjeve knjige (npr. *Zimska nedelja*, *Helena Maj*).

Zbirko sestavlja pet kompozicijsko in motivno usklajenih ciklusov. Prvi (*Auschwitz*) vsebuje taboriščno tematiko, ki jo označuje specifično baladno vzdušje, porojeno iz emocionalnih in miselnih usedlin v avtorjevi zavesti. Človeška tragika je izpovedana v obliki reminiscenc in vizij, ki pogosto preraščajo ožji zgodovinski okvir bližnje preteklosti, saj jim avtor skuša vdihniti nadčasovni značaj in njih bistvo razširiti v občečloveško veljaven akt. Prevladujejo motivi individualnega junaštva in smrti, bolečine, sramu in groze nad storjenimi zločini, upora itd. Krakar gleda na preteklost predvsem kot njena žrtev, zato je njegov odnos do nje (nenehni protest) kljub miselni linearnosti vseskozi zelo prizadeven, emocionalno zgoščen in zategadelj, v razmerju do ostale knjige, poetsko najučinkovitejši.

Poglavitna tematska komponenta drugega ciklusa (*Kolodvorska restavracija*) je resignacija, izražena v motivih pesniških blodenj, alienacije, bega pred samim seboj v hrup nočnih avantur itd. Večino Krakarjevih refleksij označuje racionalna vsebina, izpovedana s preprostimi liričnimi sredstvi, ki se povsem skladajo z realističnimi stilnimi osnovami te poezije. Vendar Krakarjeva izpoved po večini ni sublimirana do tiste konciznosti, ki jo v načelu uveljavlja

¹ Lojze Krakar, *Cvet pelina*. Cankarjeva založba. Opremil Karel Hrovatin. Triglavska tiskarna, Ljubljana 1962.

tovrstna lirika. Časovna resnica v pričujočem ciklusu je ob izrazito deskriptivnem značaju elementarnega doživetja, če izvzamemo nekaj redkih izjem, izpovedana pomanjkljivo, brez večjih duhovnih razsežnosti, ker je tudi Krakarjev odnos do resničnosti v svoji miselni in čustveni strukturi premalo izrazit. Med pesmi, ki ta odnos pomembneje opredeljujejo in ga izpolnjujejo z globljo miselno vsebino, sodita predvsem *Kolodvorska restavracija* in *Zimska nedelja*. V njiju doživlja Krakarjev epsko obarvani tip poezije, ki je v jedru nadaljevanje Grudnovega in Goliovega liričnega izročila, svojo največjo afirmacijo.

Tudi tretji (*Proda se pesnik*) in četrti razdelek (*Poldan*) sta posvečena mehanizmom pesnikovih razmerij do zunanjega sveta. Njegova izpoved je največkrat izražena v preprosti pesniški dikciji, ki se najbolj uveljavlja na mestih s splošno meditativno vsebino, kjer se lahko prevladujoča intelektualna komponenta bolj razmahne kot v motiviki, ki zahteva večjo emocionalno udeleženo. Pričujoča ciklusa sta motivno dokaj razgibana, vseskozi težeča k čimbolj objektivnemu izražanju resničnosti, a sta hkrati močno priklenjena na osebni svet, zato v sami vsebinski fakturi pogrešata večje enotnosti in spričo svojega deskriptivnega značaja pogosto učinkujeta precej slabotno. Dvojnost Krakarjevega pesniškega sveta je še posebno očitna v primerih, ko se avtor od splošnih pojavov obrača k sebi in se skuša poglobiti za obzorje lastne individualnosti. Pri tem se marsikatera pesem, namesto da bi izpovedovala pesnikovo elementarno doživetje, ki je po pravilu izraz spontane duhovne sinteze, sprevrže v neprikrito deklarativnost, ki pogreša večjih notranjih dimenzij. Značilen je Krakarjev odnos do emocionalne vsebine doživetja. Ta je vseskozi podrejena intelektualni komponenti, kar je vzrok, da lirična substanca njegovih pesmi najčesteje pogreša enakovredne spojivke miselnega in emocionalnega elementa. Zategadelj je razumljivo, da je v primerih, kjer mu je uspelo nekolikanj razbrzdati strogo uklenjenost notranjih energij in domišljije, najbolj neposreden in lirično uspešen (npr. *Kako živi zajček*, *Fantazija*). Po drugi strani pa se zlasti v ciklusu *Proda se pesnik* uveljavlja tudi Krakarjeva ironija, ki tu in tam zaživi v učinkoviti pesniški obliki in obsegu (npr. *Proda se pesnik*, *O nekem mestu*).

Peti in poslednji ciklus v knjigi (*Ljubezen*) vsebuje, kot že naslov pove, erotiko, ki je v nasprotju z resnico, da pri izpovedovanju ljubezni po navadi prevlada emocionalna komponenta, prikazana z izrazito miselnega aspekta. Najpogostejši so motivi ljubezenske sreče, odpovedi, bojazni, pozabe, razočaranja itd., skratka ves tradicionalni erotični repertoar, ki pa vendarle vsebuje nove lirične tone in spoznanja. Krakarjeva ljubezenska lirika teži v želji po pomembnejšem duhovnem dejanju iz okvira čiste erotike k splošnejšim spoznanjem, vendar je že v zasnutku preveč lokalizirana, da bi v tem svojem namenu lahko v celoti uspela. Lirično najučinkovitejše so pesmi, v katerih je doseženo ravnovesje emocionalnih in miselnih energij, kar daje pesmim potrebno notranjo napetost, ki se v bralčevi zavesti sprosti in ga osvobodi (npr. *Helena Maj*).

V zunanji estetski strukturi se Krakar v celoti opira na realistično tradicijo. Njegova izrazita usmerjenost k refleksivnemu izražanju lirične vsebine pogosto nima ustrezne snovne resonance, zategadelj je velik del Krakarjeve tovrstne poezije premalo izrazit in homogen. K temu v veliki meri prispeva tudi izrabljen jezikovni material, ki mu ne uspe vselej adekvatno izraziti zahtevnejših miselnih nians. Zato so mnoga pesniška spoznanja izpovedana okrnjeno in blede.

Krakarjeva poezija pogreša večjih emocionalnih sunkov, ki so pobudnik večine novih besednih zvez in vzgibov. Te pa dajejo pesniški govorici prožnost,

lepoto in določno mero individualnosti. Krakarjeve pesniške podobe so močno racionalizirane in se, z redkimi izjemami, krčevito oprijemajo realnosti ter tako močno zmanjšujejo izrazne razsežnosti pesmi. Zaradi okrnjene čustvene substance je figurativnost Krakarjeve lirike razmeroma majhna, omejena na realistično izročilo in tu preizkušene izrazne možnosti, tako je tudi metaforika brez poživljajoče lirične vsebine, ki bi izpoved na znotraj pomembneje osvetljevala. Krakarjev pesniški jezik je stvaren, formalno tu in tam malce ohlapen, vendar v celoti dovolj okreten in zvočen. Pogostne so glasovne figure, zlasti rima, in celo stalne metrične oblike (npr. tercine); hkrati pa pesniku uspeva tudi svoboden verz, ki ga usmerja z razmeroma učinkovitim ritmičnim aparatom.

Vsekakor je Krakarjev lirični svet, kakršen se nam razodeva v pričujoči knjigi, teko v svoji duhovni kompoziciji kakor tudi v oblikovni realizaciji premalo sublimiran, da bi nam bil dostopen v strnjeni podobi in bi kot celota dovolj adekvatno in umetniško učinkovito izražal resnico stvari in pojavov, ki so za naš čas tipični in s katerimi je sodobni človek v takšnem ali drugačnem miselnem in čustvenem razmerju. Brez dvoma pa posamezne stvaritve posegajo tudi globlje v časovno resničnost in se po svoji kreativni moči in prodornosti uvrščajo med pomembne dosežke sodobne slovenske realistične poezije.

Niko Grafenauer

TROJE PRIČEVANJ — ENA MLADOST

Navadno prebiramo knjige mladostnih spominov, ki so jih napisali starejši avtorji v pisateljsko in življenjsko slovo. Te so polne sonca, ki daje vero v življenje, in zrelosti, ki daje trdnost v njem. Takšnih knjig o mladosti, kot so te tri, pa je malo, posebno še takšnih, ki so jih napisali mladi avtorji¹ tako prizadeto, zato tudi manj objektivno, o sebi, o mladosti in času, v katerem živimo.

Zaradi nenavadne vsebine vzbuja največjo pozornost knjiga, ki nosi naslov

PETER KAVALAR: GRAJSKI BIKI²

Avtor nas seznanja s posebnim okoljem, o katerem ne vemo mnogo: z vzgajališčem. Pripoveduje nam o mladih ljudeh, ki živijo v nenormalnih okoliščinah, imajo trše življenje in teže najdejo svoj prostor pod soncem. Prav zaradi tega je v njih velika želja po življenju, ki je okrog njih in od katerega so odrinjeni. Zato ga tem bolj raziskujejo, hočejo se dokopati do njegovih skrivnosti, a premnogokrat se jim odkriva brutalno, da jih vznemirja in napravi vase zaprte. Kavalar je svojo avtobiografsko pripoved razdelil v štiri poglavja: *Stari grad*, *Doma*, *Dekleta* in *Vizija*, ki pripoveduje, kako si je v morečem grajskem vzdušju ustvaril idealno predstavo o družinskem življenju. Ta se je ob stiku z njim razblinila, ko je spoznal, da se bo moral opreti sam nase in si ustvariti novo

¹ Rojeni v letih 1939 in 1941.

² Risbe in oprema: Lidija Osterc. Zbirka »Pota mladih«. Mladinska knjiga 1962. 93 + (III) str. Broš.